

บทปริทัศน์บทความเรื่อง บทเรียนบางประการว่าด้วยการสร้าง “การรู้” จากข่าวสาร

ดวงกมล ชาติประเสริฐ

บทความเรื่อง “บทเรียนบางประการว่าด้วยการสร้าง ‘การรู้’ จากข่าวสาร” ของอาจารย์อนุช อภาภิรม ใช้ความรู้สหวิทยาการ กล่าวถึงกระบวนการสร้าง “การรู้” หรือ “ความรู้” จากข่าวสารของมนุษย์ อาจารย์อนุชได้ชี้ให้เห็นข้อจำกัดของกระบวนการที่เกิดขึ้นดังกล่าว พร้อมทั้งเสนอแนะวิธีการที่จะปรับปรุงให้การสร้างการรู้ของมนุษย์มีประสิทธิภาพขึ้นและเป็นไปเพื่อจุดหมายปลายทางที่ดีขึ้น

ในรายละเอียด บทความนี้กล่าวถึงความหมายและธรรมชาติของการรับรู้ของมนุษย์ในระดับต่างๆ ได้แก่ ระดับเหตุการณ์ ข่าวสาร การรู้ ความรู้ โลกทัศน์ สมองโลก และความรู้ระดับอภิญญา ต่อจากนั้นได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างความรู้จากข่าวสารซึ่งประกอบด้วยการเชื่อมต่อที่ต้องอาศัยเครื่องมือเชื่อมต่อ และการสร้างเรื่อง แนวทางในการสร้างความรู้เช่นท่าทีระมัดระวังและทำที่สุด ได้เสนอวิธีไปสู่ความรู้เพื่อการดับทุกข์ อาจารย์อนุช ได้นำแนวคิดตามคติพุทธมาเสริมเมื่อกล่าวถึงกระบวนการต่างๆ และเมื่อเสนอแนะการสร้างความรู้เพื่อการดับทุกข์

บทความนี้ได้ใช้แนวคิดและมุมมองสหวิทยาการกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดในสิ่งที่คนทั่วไปอาจมองข้ามในหลายๆ เรื่อง อาจารย์อนุชได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ที่ไม่มีขีดจำกัดว่าเป็นไปเพื่อเหตุผลใด ชี้ให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันของการเรียนรู้ และการมีอิทธิพลของผู้ที่กำหนดข่าวสาร ชี้ให้เห็นแนวโน้มของการรวบรวมข่าวสารตามกระแสหลัก รวมทั้งตั้งคำถามเกี่ยวกับจิตวิทยาทุนนิยม

ในส่วนข้อเสนอแนะสำหรับบทความนี้มีด้วยกันสองประการ ประการที่หนึ่ง เนื่องจากผู้เขียนใช้มุมมองสหวิทยาการผู้เขียน ถ้าได้อธิบายแนวคิด หรือทฤษฎีในรายละเอียด ตลอดจนต้องเชื่อมต่อข้อมูลที่หลากหลายให้กลมกลืนกันยิ่งขึ้นจะทำให้ผู้อ่านที่มาจากศาสตร์สาขาต่างๆ กันสามารถทำความเข้าใจและคิดในประเด็นที่น่าเสนอได้ต้องแท้ขึ้น ประการที่สอง ผู้เขียนอาจนำคติพุทธไปมองกระบวนการสร้างความรู้ขั้นตอนอื่น ๆ และการนำไปแก้ไขข้อจำกัดของมนุษย์ในการสร้างความรู้ นอกเหนือจากที่ผู้เขียนเสนอมา

แนวคิดหลาย ๆ แนวคิดที่ผู้เขียนนำเสนอในบทความนี้ เป็นความคิดที่ได้มีการศึกษาในศาสตร์แขนงต่าง ๆ แต่ละศาสตร์จะมีการนิยาม และมีจุดเน้น และความลึกในการมองแนวคิดนั้นแตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่น “ข่าวสาร” นอกจากจะเป็นการพรรณนาหรือการวัดสภาวะและเหตุการณ์แล้ว ในบางสาขาเช่น จิตวิทยาการสื่อสาร ยังมองลึกไปกว่าสภาวะและเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้น เป็นผลผลิตจากการรับรู้ของมนุษย์ซึ่งมักจะมีความเป็นอัตวิสัยในระดับหนึ่งอันเป็นผลมาจากกระบวนการรับรู้ของมนุษย์มีความแตกต่างกันไปตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคมที่แตกต่างกัน ในสาขานีทศศาสตร์อาจมองเน้นการเลือกนำเสนอสภาวะและเหตุการณ์นั้น และความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกและอำนาจ หรือความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ในสาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจอาจมองว่าข่าวสารคือสิ่งที่ลดความไม่แน่ใจ เป็นต้น ผู้อ่านที่คุ้นเคยกับแนวคิดทางจิตวิทยา หรือทางนิเทศศาสตร์อาจมีคำถามเมื่อเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “ข่าวสารจริง” และ “ข่าวสารเท็จ” เพราะแม้ว่าสื่อจะเสนอข่าวสารจริง แต่ก็เพียงความจริงเพียงบางส่วน ส่วนที่สื่อไม่ได้เสนอ เรามักจะคิดว่าเป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้น ไม่มีอยู่ และเราก็จะตัดสินใจไปตามข้อมูลนั้น ตัวอย่างอีกประการหนึ่งได้แก่ การนิยามความรู้ ซึ่งมีมุมมองหลากหลาย และมีการยอมรับในระดับที่ต่าง ๆ กัน เช่นความรู้ที่เป็นวิทยาศาสตร์ จะเน้นความรู้ที่ก่อปรด้วยเหตุผลและมีหลักฐานในเชิงประจักษ์ นักวิชาการส่วนใหญ่มองเห็นว่า ความรู้ที่ไม่มีคุณลักษณะดังกล่าวไม่ถือเป็นความรู้ในเชิงวิชาการ

ในฐานะที่เป็นงานเขียนเชิงสหวิทยาการ การสังเคราะห์แนวคิดจากศาสตร์ต่าง ๆ ในเชิงลึกชี้ให้เห็นลักษณะร่วมและข้อแตกต่าง จะช่วยให้ผู้อ่านซึ่งมีแนวโน้มจะเคยชินกับมุมมองในสาขาของตน ขจัดความสงสัยไปได้มาก ว่าสิ่งที่ตนมองอยู่ถูกมองอย่างไรในบทความนี้ และจะเป็นการขจัดปัญหาที่เกิดจากข้อเสนอนี้และผู้เขียนนำเสนอเองในประเด็นสำคัญภายหลัง

ในส่วนของการนำคติพุทธมามองกระบวนการสร้างความรู้จากข่าวสารของมนุษย์นั้น ผู้เขียนสามารถเสนอแนะการประยุกต์ในกระบวนการสร้างความรู้ได้อย่างน่าสนใจในหลายขั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกล่าวถึงความไม่เพียงพอของการที่มนุษย์แต่ละคนจะมีความรู้หรือมีโลกทัศน์โดยลำพัง จำเป็นต้องเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างความรู้ของมนุษย์โดยการผสมผสานสมองของคนจำนวนมากในรูปของสมองโลก หรือการมุ่งสู่ความรู้ที่เป็นอภิญญาซึ่งเป็นความรู้ที่มีจุดจบ อยู่ในวิสัยที่มนุษย์จะจัดการได้ แต่การที่ผู้เขียนไม่ได้ขจัดข้อขัดแย้งทางการนิยามแนวคิดในข้างต้นรวมทั้งไม่ได้เอ่ยถึงการประยุกต์คติพุทธในเชิงลึก อาจทำให้ผู้อ่านเกิดคำถามต่อเนื้อหาหลายประการ เช่น คำถามเกี่ยวกับวิธีการสร้างความรู้ที่เป็นวิทยาศาสตร์และที่ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ ดังที่กล่าวมาแล้วว่าความรู้ที่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการในปัจจุบัน นอกจากจะเป็นความรู้ที่มีคำอธิบายที่สมเหตุสมผลแล้ว ยังต้องเป็นปรากฏการณ์ที่รับรู้ได้โดยคนหมู่มากที่ใช้วิธีสังเกตปรากฏการณ์เดียวกัน แต่ความรู้ในเชิงอภิญญาเป็นความรู้ที่สังเกตได้เฉพาะตน หรือโดยคนหมู่น้อย

วิธีการสังเกตแม้จะมีแนวทางเดียวกัน แต่เครื่องมืออันได้แก่จิต ก็เป็นเครื่องมือที่มีความเชื่อมั่นด้วย เนื่องจากมีความแตกต่างระหว่างบุคคลมาก ผู้เขียนคงต้องชี้ให้เห็นว่ามีมุมมองในเรื่องนี้อย่างไร

นอกจากนี้ หากผู้เขียนอธิบายกระบวนการบางขั้นตอนในเชิงลึก เช่น ในส่วนการรับรู้ข่าวสารของมนุษย์ และข้อจำกัดในการประมวลข่าวสาร ที่มาของอคติ และเลือกสรร การตีความและการถ่ายทอดที่ต่างกันไปในี่ อาจจะมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้นว่าคตินุทธานั้นจะมาลดข้อจำกัดของมนุษย์ดังที่กล่าวมาได้อย่างไร การใช้หลักอุเบกขาสมาสามารถทำได้จริงหรือจะเพียงพอต่อการสร้างความรู้หรือไม่ และท้ายที่สุด ความรู้ในเชิงอภิปัญญาจะส่งผลถึงการดำเนินชีวิตของผู้สร้างความรู้ นั้น เปลี่ยนธรรมชาติของการสร้างความรู้ และเปลี่ยนองค์ความรู้ในโลกได้อย่างไร

หากบทความนี้ มองแนวคิดต่าง ๆ ในเชิงลึกกว่านี้ เชื่อมต่อแนวคิดต่าง ๆ ได้ต่อเนื่องขึ้น และตอบคำถามหลัก ๆ ดังที่กล่าวมา จะเป็นบทความที่กระตุ้นให้ผู้อ่านได้คิด และศึกษาพัฒนาการเกี่ยวกับสร้างความรู้ของมนุษย์ โดยมีมุมมองที่แปลกใหม่ รวมถึงอาจเปลี่ยนกระบวนการคิดของนักวิชาการและคนอื่น ๆ ในสังคมได้